

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

РУГА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 7148/04)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

2 юли 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

06/11/2009

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото Руга срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като камера в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Райт Марусте (Rait Maruste),

Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),

Ренате Йегер (Renate Jaeger),

Марк Вилигер (Mark Villiger),

Изабел Боро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre), *съдии*,

Павлина Панова, *съдия ad hoc*,

и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на*

Отделението,

след обсъждане в закрито заседание на 9 юни 2009 г.,

се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба № 7148/04 срещу Република България, подадена на 18 февруари 2004 г. пред Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „Конвенцията“) от италианските граждани г-н Джузепе Руга и г-н Густаво Руга („жалбоподателите“).

2. Жалбоподателите се представляват от адвокат Н. Господинов, практикуващ в София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от своите агенти – г-жа Светла Атанасова и г-н Владимир Обретенов от Министерството на правосъдието.

3. На 25 март 2008 г. председателят на Пето отделение решава да разгледа жалбата приоритетно.

4. На 16 юли 2008 г. председателят на Пето отделение решава да съобщи жалбата на Правителството. В съответствие с член 29 § 3 от Конвенцията също така е решено жалбата да се разгледа по същество едновременно с разглеждането на нейната допустимост.

5. Италианското правителство не упражнява правото си да участва в производството (членове 36 § 1 от Конвенцията и 44 § 1 b) от Правилника на Съда).

6. Тъй като съдия Калайджиева, избрана по отношение на България, си прави отвод, на 23 февруари 2009 г. Правителството посочва г-жа Павлина Панова да заседава вместо нея в качеството на съдия *ad hoc* (членове 27 § 2 от Конвенцията и 29 § 1 от Правилника на Съда).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО СЛУЧАЯ

7. Жалбоподателите са родени съответно през 1936 и 1965 г. и живеят в Соризо, Италия.

1. Събитията от 40-те и 60-те години на XX век

8. Жалбоподателите са наследници на австрийски граждани, които през 40-те години живеят постоянно в България. След идването на комунистическия режим на власт през 1944 г. техните имоти са заети от българските власти, а самите те са задължени да напуснат страната.

9. На 2 май 1963 г. Австрия и Народна република България подписват договор, наред с останалото, за компенсацията на австрийските граждани, оставили недвижими имоти на българска територия. Този договор, който предвижда възможността австрийските граждани да продадат имотите си на българската държава, влиза в сила на 18 юни 1964 г.

10. Поканен да уточни дали е съгласен, или не, да продаде имотите си на българската държава, дядото на втория жалбоподател (Г. С.) отхвърля предложението за продажба и посочва, че желае да упражнява правото си на собственост върху имотите си, находящи се в България. Въпреки това нито той, нито наследниците му идват в България, за да влязат във владение на имотите си или да упражнят по друг начин правото си на собственост по време на комунистическия режим.

2. Събитията от 90-те години на XX век

11. Вследствие на политическите промени, настъпили след падането на комунистическия режим, България приема законодателство относно реституцията на национализираните след 1944 г. имоти.

12. На 17 декември 1996 г. г-жа Е. Р., дъщеря на Г. С., съпруга на първия жалбоподател и майка на втория, се снабдява с нотариален акт, признаващ правото ѝ на собственост върху къща, находяща се в центъра на град София, в район „Лозенец“.

13. На 18 декември 1996 г. адвокатът на Е. Р. изпраща нотариална покана до Бюрото за обслужване на дипломатическия корпус, с която иска от него да освободи въпросната къща в 30-дневен срок. С писмо от 9 май 1997 г. директорът се противопоставя, посочвайки, че българската държава е станала собственик на имота по силата на договора, подписан през 1963 г.

14. С писма от 20 май 1997 г. и 26 май 1998 г. кметът на район „Лозенец“ и областният управител на София уточняват, че къщата не е

държавна собственост и не е вписана в регистъра на държавната и общинската собственост.

15. На 10 юни 1998 г. Бюрото за обслужване на дипломатическия корпус и Е. Р., представлявана от адвоката си, подписват договор за наем, с който бюрото се ангажира да плаща наем за въпросната къща.

16. Е. Р. умира на 25 юли 1999 г.

17. На 1 октомври 1999 г. жалбоподателите продават наследствената къща.

3. Производството за обезщетение за вреди срещу Министерството на външните работи и установителният иск за собственост срещу жалбоподателите

18. На 4 август 1999 г., без да е информиран за смъртта на Е. Р., адвокатът ѝ завежда искова молба от нейно име срещу Министерството на външните работи, претендирайки за парично обезщетение поради ползване на чужд недвижим имот за периода от 1 август 1994 г. до 31 май 1998 г.

19. На 22 февруари 2000 г. съдът констатира, че Е. Р. е починала. Основавайки се на член 120 от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г., вече отменен, той решава, че жалбоподателите трябва да бъдат конституирани като страна по делото. Заседанието е отложено поради неправилно призоваване на защитника.

20. Две заседания се провеждат съответно на 23 май и 7 ноември 2000 г. На заседанието на 3 април 2001 г. жалбоподателите увеличават размера на исканото обезщетение. Следващите заседания се провеждат на 9 октомври 2001 г., както и на 12 февруари, 30 април и 11 юни 2002 г. Четири други заседания, насрочени между последната дата и 1 юли 2003 г., са отложени, като отлагането на две от тях е по молба на адвокатите на жалбоподателите, с изтъкнат мотив здравословни проблеми и/или лични ангажименти.

21. През юли 2003 г. жалбоподателите подават жалба на основание член 217а от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г. (ГПК), в която се оплакват от настъпилите забавяния в производството. Председателят на Софийския апелативен съд разглежда жалбата и отказва да даде указания на долната инстанция за ускоряване хода на делото. Той преценява, че долната инстанция не е отлагала излишно заседанията, а големият им брой би могъл да се обясни с допълнителните доказателствени искания, формулирани и от двете страни.

22. На заседанието на 18 ноември 2003 г. жалбоподателите увеличават сумата на исканото обезщетение. Заседанията на 2 декември 2003 г. и 20 януари 2004 г. са отложени, за да се даде възможност на страните да постигнат извънсъдебно споразумение. На 24 февруари 2004 г. съдът констатира, че страните не са сключили извънсъдебно споразумение.

23. Междувременно, на 2 февруари 2004 г., Министерството на външните работи завежда установителен иск срещу жалбоподателите, твърдейки, че държавата е станала собственик на къщата по силата на договора, подписан през 1963 г. (параграфи 9 и 10 по-горе).

24. С определение от 25 май 2004 г., потвърдено от апелативната инстанция, Софийски градски съд разпорежда спиране на производството за обезщетение за вреди с мотива, че новото дело относно правото на собственост е определящо за производството за обезщетение за вреди.

25. Установителният иск за собственост върху къщата е разгледан от три инстанции, които отхвърлят претенцията на Министерството на външните работи. Окончателното решение на Върховния касационен съд е постановено на 12 януари 2007 г. Върховното съдилище счита, че Е. Р. е станала собственик на недвижимия имот на основание член 2, алинея 2 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (вж. параграфи 30 и 31 по-долу).

26. Производството за обезщетение за вреди е възобновено на 24 април 2007 г. С решение от 19 ноември 2007 г. Софийски градски съд уважава искането на жалбоподателите и им присъжда обезщетение в размер на 241 550 щатски долара ведно със законната лихва, считано от 4 август 1999 г.

27. Министерството на външните работи обжалва, изтъквайки, наред с останалото, че адвокатът на Е. Р. е завел искова молба от нейно име няколко дни след смъртта ѝ, при положение че в българското право представителната власт се погасява със смъртта на представляваното лице.

28. Провежда се заседание. С решение от 11 юли 2008 г. Софийският апелативен съд отменя атакуваното решение и прекратява производството. Той счита, че искът не е валидно заведен от адвоката на Е. Р., тъй като тя е починала преди датата на сезиране на Софийски градски съд.

29. Жалбоподателите подават касационна жалба.

С определение от 30 декември 2008 г. Върховният касационен съд обявява жалбата за недопустима с мотива, че съгласно новия Граждански процесуален кодекс правните въпроси, повдигнати от заинтересованите лица, не подлежат на съдебен контрол от страна Върховния касационен съд.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

1. Закон за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти

30. Законът за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (*ЗВСОНИ*), в сила от месец февруари 1992 г., предвижда, че отчуждените без компенсация имоти съгласно няколко конкретни закона, датиращи от периода 1947 – 1952 г., се

възстановяват на бившите им собственици или на техните наследници, при условие че съществуват реално до размерите, в които са отчуждени, и се намират все още в собственост на държавата, общините, обществени организации или фирми. Член 2, алинея 2 от този закон предвижда възстановяване на собствеността върху имущества, които са отнети без законово основание или в нарушение на законовия ред, който е бил в сила към съответния момент.

31. Възстановяването на правото на собственост настъпва *ex lege*, по силата на самия закон, без да е необходимо да бъде издаден някакъв акт от администрацията. По-специално актовете за вписване и отписване от регистъра на държавната и общинската собственост са вътрешни документи на администрацията и нямат никакъв ефект върху правото на собственост (Реш. № 115 от 21.03.1994 г. по гр.д. № 3428, III г.о. ВС). При отсъствие на оспорване от страна на ведомството, което е титуляр на правото на собственост върху даден имот, възстановяването на собствеността се извършва с предаване на владението върху имота. В случай на оспорване, бившите собственици трябва да заведат съдебен иск за установяване на реституционното им право.

2. Представителна власт и правомощие за водене на дело от името на дадена страна

32. Член 41, алинея 1 от Закона за задълженията и договорите предвижда, че пълномощието се прекратява със смъртта на упълномощителя.

33. Член 120 от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г., вече отменен, предвижда, че в случай на смърт на някоя от страните по спора производството по делото продължава в лицето на правопреемника.

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

34. Жалбоподателите твърдят, че продължителността на производството е нарушила изискването за „разумен срок“, предвидено в член 6 § 1 от Конвенцията, който гласи:

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения (...) има право на (...) гледане на неговото дело в разумен срок, от (...) съд (...)”

35. Правителството оспорва тази теза.

36. Периодът, който трябва да бъде разгледан, започва на 4 август 1999 г. и завършва на 30 декември 2008 г. Следователно той е

продължил около девет години и четири месеца за три съдебни инстанции.

А. Допустимост

37. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва, от друга страна, че то не е недопустимо на друго основание.

Б. По същество

38. Съдът припомня, че разумният характер на продължителността на производството се преценява съобразно обстоятелствата по случая и с оглед критериите, установени в практика на Съда, а именно: сложността на делото, поведението на жалбоподателя и това на компетентните власти, както и правния интерес на заинтересованите лица в спора (виж, наред с много други, *Фридлиндър срещу Франция* (*Frydlender c. France*) [ГК], № 30979/96, § 43, ЕСПЧ 2000-VII).

39. Съдът констатира, че в настоящия случай разглеждането на делото от първоинстанционния съд е продължило повече от осем години. Това забавяне е компенсирано само отчасти от бързината, с която са процедирали апелативният съд и Върховният касационен съд.

40. Съдът многократно е гледал дела, повдигащи въпроси, подобни на този по настоящото дело, и е констатирал нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията (вж. *Фридлиндър*, горецитирано).

41. След като разгледа всички документи, които са му предоставени, Съдът счита, че Правителството не е представило никакъв факт или аргумент, който да доведе до различно заключение в настоящия случай. Предвид своята практика в тази област, Съдът счита, че продължителността на производството в случая е прекомерна и не отговаря на изискването за „разумен срок”.

Следователно е налице нарушение на член 6 § 1.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ 1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА

42. Жалбоподателите поддържат, че отчуждаването на имотите на техните предци е било незаконно. Те считат, че правото на собственост на предците им е било препотвърдено от договора, подписан през 1963 г. между Австрия и Народна република България, и съобщават, че в продължение на десетилетия наследодателите им не са могли да упражняват правото си на собственост по отношение на къщата, намираща се в София. Те твърдят, че това положение е довело да продължаващо нарушаване на правото на неприкосновеност на притежанията на предците им, гарантирано от член 1 на Протокол № 1, който гласи следното:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

43. Съдът констатира, че оплакването на жалбоподателите по член 1 на Протокол № 1 е относно първоначалното отчуждаване на къщата, извършено от българските власти през 40-те години на XX век, и неговите предполагаеми продължаващи последици. Той отбелязва, че те не формулират никакво отделно оплакване относно евентуално нарушаване на правото им на собственост, породено от член 2, алинея 2 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти.

44. При все това Съдът припомня, че лишаването от право на собственост или от друго вещно право по принцип представлява мигновен акт и не създава продължаваща ситуация на „лишаване от право” (*Малхус срещу Чешката република (Malhous c. République tchèque)* (реш.) [ГК], № 33071/96, ЕСПЧ 2000-XII, заедно с цитираните там препратки). Той отбелязва, че не е от неговата времева компетентност да разгледа обстоятелствата по отчуждаването или продължаващите до настоящия момент последици от него (вж. решението *Малхус*, горесцитирано, и съдебната практика на Комисията, например *Майер и други срещу Германия (Mayer et autres c. Allemagne)*, №№ 18890/91, 19048/91, 19049/91, 19342/92 и 19549/92, решение на Комисията от 4 март 1996 г., DR 85-B, стр. 5).

45. Що се отнася до невъзможността на предците на жалбоподателите да упражнят правото си на собственост върху къщата след влизането в сила на договора, подписан през 1963 г., компетентността на Съда по това оплакване също е изключена *ratione temporis* за периода преди 7 септември 1992 г., датата на влизане в сила на Конвенцията за България.

46. Колкото до периода след тази дата, Съдът припомня, че надеждата да бъде признато оцеляването на едно старо право на собственост, което от дълго време е било невъзможно да бъде упражнявано ефективно, не може да бъде възприета като „притежание” по смисъла на член 1 от Протокол № 1 (вж. изложението на съответните принципи в решението *Малхус*, горесцитирано, заедно с други препратки, по-специално към съдебната практика на Комисията). Друго би било, ако твърдяното право има законова основа, приета преди ратификацията на Конвенцията, това законодателство е останало в сила и след ратификацията на Протокол № 1 и неговото съществуване е признато от компетентните вътрешни

власти (вж. *Броньовски срещу Полиа (Broniowski c. Pologne)* [ГК], № 31443/96, §§ 130 и 131, ЕСПЧ 2004-V).

47. Обръщайки се към обстоятелствата в конкретния случай, Съдът констатира, че Върховният касационен съд е приел в мотивите на решението си относно спора за собственост между държавата и жалбоподателите, че правото на собственост на Е. Р. върху къщата произтича от член 2, алинея 2 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (параграф 25 по-горе), а не че заинтересованите лица са наследили съществуващо преди това право, на което Е. Р. винаги е била титуляр. Вярно е, че къщата не е вписана в регистъра на държавната и общинската собственост. Все пак, предвид административния характер на този тип вписвания, и факта, че те нямат никакви последици върху правото на собственост (параграфи 30 и 31 по-горе), от това не би могло да се направи заключение, че този недвижим имот е останал собственост на предците на жалбоподателите по смисъла на член 1 от Протокол № 1. Вследствие на това Съдът счита, че не е доказано, че към датата на влизане в сила на Конвенцията по отношение на България, Е. Р. е била титуляр на каквото и да било право на собственост, което да се е запазило благодарение на договора, подписан през 1963 г.

48. Следователно това оплакване трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35 §§ 3 и 4 поради несъвместимост *ratione temporis* за периода преди 7 септември 1992 г. и поради несъвместимост *ratione materiae* за периода след тази дата.

III. ОТНОСНО ДРУГИТЕ ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ

49. Накрая жалбоподателите се оплакват, че правата на предците им, гарантирани от член 14 във връзка с член 8 и член 1 от Протокол № 1, са били нарушени от факта, че те са били принудени да напуснат територията на България през 40-те години на XX век. Позицията на член 14 във връзка с член 6 § 1, те поддържат, че самите те са били жертви на дискриминационно отношение в упражняване на правото им на гледане на делото в разумен срок.

50. Съдът констатира, че оплакванията относно събитията настъпили през 40-те години са несъвместими *ratione temporis* и *ratione personae* с разпоредбите на Конвенцията и трябва да бъдат отхвърлени съгласно член 35 §§ 3 и 4.

51. Колкото до оплакването по член 14 във връзка с член 6 § 1, Съдът не открива никакво доказателство, което да го наведе на мисълта, че жалбоподателите са понесли дискриминационно отношение поради тяхната националност. Следователно това оплакване е явно неоснователно и също трябва да бъде отхвърлено съгласно член 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

52. Съгласно чл.41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.”

A. Вреди

53. Всеки от жалбоподателите претендира по 3 100 000 евро (EUR) за понесени имуществени и неимуществени вреди.

54. Правителството оспорва тези претенции.

55. Съдът не открива причинно-следствена връзка между констатираното нарушение и твърдените имуществени вреди и отхвърля това искане. От друга страна, той счита, че е уместно да присъди на всеки от жалбоподателите по 3 000 EUR за неимуществени вреди.

B. Разноски

56. Жалбоподателите претендират солидарно 9 769 EUR за разноски, направени пред Съда. Те посочват, че не могат да представят разходооправдателни документи в подкрепа на искането си, защото първият жалбоподател е хоспитализиран и не помни къде са въпросните документи.

57. Правителството оспорва тези претенции.

58. Съгласно практиката на Съда всеки жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказал, че те са действително и по необходимост направени и са в разумен размер.

59. Съдът констатира, че жалбоподателите представят много малко разходооправдателни документи в подкрепа на искането си. Произнасяйки се по справедливост, той присъжда солидарно на жалбоподателите сума в общ размер от 1 500 EUR на това основание.

C. Лихва за забава

60. Съдът счита за уместно лихвата за забава да се основава на лихвения процент по пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка, към който следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима по отношение на оплакването от прекомерната продължителност на производството и за недопустима в останалата ѝ част;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията;
3. *Постановява*
 - а) ответната държава да заплати на жалбоподателите в рамките на три месеца от датата, на която решението влезе в сила в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които да бъдат обвърнати в български лева по курса, приложим към датата на плащането им:
 - i. 3 000 EUR (три хиляди евро) на всеки от жалбоподателите плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени, за неимуществени вреди,
 - ii. 1 500 EUR (хиляда и петстотин евро) солидарно на жалбоподателите плюс всички данъци, които могат да им бъдат наложени, за разноски;
 - б) от датата на изтичане на гореспоменатия срок до изплащането се дължи проста лихва върху горепосочената сума в размер, равен на ставката на пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка по време на просрочения период, плюс три процентни пункта;
4. *Отхвърля* останалата част от претенцията за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и съобщено писмено на 2 юли 2009 г. съгласно член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Съдебен секретар

Пеер Лоренцен
Председател